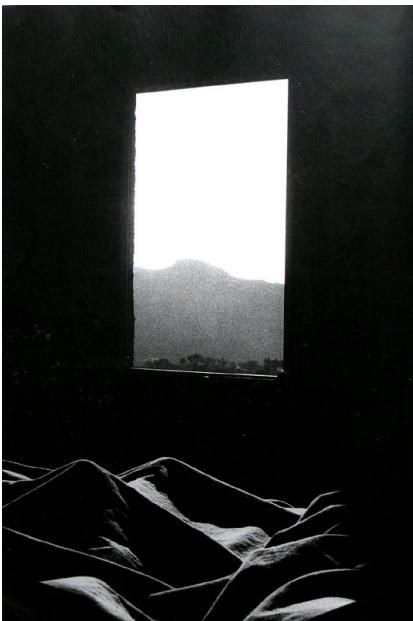

Találkozások.

Szubjektív bevezetés.

Környezetemet egy olyan világgént élem meg, ahol egymásra utaltságunknál fogva teljes mértékben egyenrangúak vagyunk egymással. Építész feladatunk önmagában értelmezhetetlen, mindig csak másokkal való együttlétben válhat láthatóvá, a kölcsönös szükség már csak ezért sem lehet kérdés. Nem vagyunk kívül-, sem felülállóak, ilyen értelemben heroikus közösségépítők sem, hanem egy nélkülünk is élő közösség tagjaivá válhatunk – ha benne dolgunkat ellátjuk.

Témameghatározás.

„The way these mountains rise in opposition, inside and outside, as each other's mirror image – this is space as interpreted by Johan van der Keuken.

... what the photo shows more than anything else is how your experience of the world outside etches its impressions in your mind: the lithograph of your landscape of memory. So in your mind, the external space is projected inside through this rectangular lens of the darkened room, into the space inside yourself; your own space.”

Johan van der Keuken, Cinéaste et photographe, 1983

(...)

Komfortzóna és kitekintés, megismerés.

Peremhelyzetek. Küszöbön innen és túl.

Kint és bent.

Közös és személyes tér.

Áthatások.

Funkciók találkozása. *(Nyitott könyvtár egy belső udvarban, Zaš Brezar, Tina Popovič, Andraž Tarman , Ljubljana)*

Játéktér.

Példák külföldről.

BCSZIG Belső udvarára irányuló szakköreink kiértékelése, tanulságok. *(közös projektünk Eszterrel, Petivel)*

Ward Mária Általános Iskola bejárati tér átalakulása. *(folyamatban lévő munkánk CUBO Építészcsoporttal)*

Üres üzletek kirakatai ötletpályázat. *(pályázatunk Mihály Eszterrel, Páhy Rékával)*

Komfortzóna és kitekintés, megismerés.

...

Peremhelyzetek. Küszöbön innen és túl.

...

Kint és bent.

Kívülállóként szemlélődni vagy belülről átélni valamit személyes és városi léptékben egyaránt különböző tapasztalás. Hogy ki melyik nézőpontból érzi kényelmesebbnek a megismerést, egyénfüggő, a kétfajta jelenlét aránya viszont már társadalomformáló jelentőségű. Éghajlati különbségekből következően a mediterrán népek az utcán élik mindennapjaikat és csak aludni járnak haza, az északiak bent töltik szívesebben szabadidejüket. Valószínűleg ugyanez egy-egy társadalom kívülről olvasható közvetlenségére is kihatással van. Magyarországon, földrajzi helyzetünkől adódóan is, eredendően ez az arány számunkra kellemes középútat jelentett. Mi sem szebb példa erre, mint a bérházak 'belső udvarai'. Ma mintha sokkal élesebb határokat rajzolnánk kint és bent között...

Kint és bent, közösségi – és személyes tér.

Térhasználatok alakulásai két példán keresztül. És egy iskolapélda.

Hakka lakóházak, Fujian, Kína

Bérház belső udvara Budapesten

Közös és privát térigények egy iskolában, régen és ma.
Gondolatok Christopher Alexandertől.

Áthatások.

A fal két eltérő terület határát jelöli ki, benne lévő nyílásaiban teremt kapcsolatot két oldalával. Az átlátszatlan tömörség feloldódik ezeken a helyeken. A fal vastagságában fellépő áthatás a találkozást, eltérő rendeltetésű terek párbeszédét jelenti. Ezen kívül a fal az ismerős belső közeg és a külvilág megfigyelésének lesvonala, a hovatartozás biztonsága és az ismeretlen megismerésének helye is egyszerre.

Funkciók találkozása.

(Nyitott könyvtár egy belső udvarban, Zaš Brezar, Tina Popovič, Andraž Tarman, Ljubljana)

Játéktér

Érdeklődöm a gyakran fellépő építész-használó közti távolság áthidalására irányuló kezdeményezések iránt. Tapasztaljuk, hogy a valóság észlelése sokszor mindkét oldalról az elégedetlenségben kimerül. Hozzájárul ehhez az is, hogy *a valósággal való kreatív szembenézés számára biztosított társadalmi tér gyakran olyan merev, hogy a problémamegoldás szinte csak a funkcionális munkavégzésre korlátozódhat... Pedig a valóság és a saját érzelmek találkozása épp a kreatív érintkezés formáiban lehetséges, amelyek útján egy észlelés más színben képes feltüntetni a valóságot, ilyen például a humor és a játék.*¹ A játékos, könnyed és nyitva hagyott megközelítési módszerektől egyaránt remélhető a környezetészlelés iránti fogékonyság növelése és az építész kívülállóságának csökkentése.

Egy néhány hónappal ezelőtti előadáson U. Nagy Gábor szűkre szabott kulcsmondatával utalt arra, hogy *az épületet az építész tervezi, de az épített tér sorsának alakulása már a használókon múlik.* Építészeti koncepció túlmenően a későbbi használó saját eszközeivel fogja birtokba venni a teret; az épített tér nem steril átadásakor vizsgáljuk le, hanem a múlt időben, építész-nélküli létében. Hogy ez az önálló élet az építész számára kedves-e, azon is múlik, a tervezés során mennyire tud közel kerülni a használó természetéhez. Fontosnak érzem ezért, hogy az építészeti tervezést érintő kommunikáció és annak menete minél nyitottabb legyen a használók igényeire, észrevételeire – érdekelnek a használókat bevonó térészeléssel kapcsolatos módszerek és ennek pszichológiai háttere is.

A tér játéka – Fizikai lehetőségek

Az alábbiakban gyerekek számára szervezett, épített környezetre fókuszáló workshopokat és olyan iskolatervezési feladatokat mutatok be, amelyek a későbbi használók bevonásával történtek. Vizsgálatuk során elsősorban a munkafolyamat érdekelt, a végeredmény jelen esetben kevésbé fontos számomra, ezért ismertetésükben is elsődlegesen a módszereket érintem.

A. Workshopok

Építészet és környezete

Ilpo Vuorela építészet és környezet viszonyának vizsgálatára irányuló nyári táborokat szervez egy

¹ Kreativitás: az önkifejezés erői (Lexikon der Psychologie, Wissen Media Verlag GmbH, 1995, magyar ford., Helikon Kiadó, 2007)

művészeti iskolán keresztül. Alapelve, hogy a gyerekek természetes tapasztalati módja a „csinálva tanulás” (*learning by doing*). Jamsa városban gyerekek és fiatalok számára indított workshop során a város folyópartján nagy léptékű installáció terveztek és készítettek az ott felfedezhető anyagokból. A folyópart a város kieső részét képezi, a projekt fókuszában az állt, hogy az ismeretlen helyen az ott fellelhető anyagokon keresztül barátkozzanak meg, installációkat azok felhasználásával készítsék el. Így egyszerre ismerkedtek a környezetükkel és az anyagok természetével. Az egyik tábor például a repülni képes életformákkal foglalkozott; rovarok, lepkék megfigyelését követően rajzok és festmények születtek a szárnyak szerkezetéről és működéséről, amiket aztán felnagyítva meg is modelleztek botokból és fonalakból. Az elkészült modelleket a folyóparton kipróbálták a szélben.

Bunkerépítés - alapszükségletek

Jaana Räsänen elmondása szerint workshopjainak megtervezése során három alapvetésre fekteti a hangsúlyt: a leglényegesebb Heidegger egyik gondolata, miszerint a világon „*lakosként*” élünk, emellett törekszik Norberg-Schulz – *genius loci* fogalmának, azaz a hely szellemének körüljárására is, a gyerekek számára mindezt Dewey alapelve szerinti módszerrel – „*learning by doing*”, azaz csinálva tanulás eszközeivel igyekszik átadni. A gyerekekben ezt a természetes megismerési formát kell fenntartani és tovább erősíteni. Környezetükről térképeket rajzolnak és nagy léptékben modelleznek, a végcél, hogy saját léptékükben valamit felépítsenek, amibe be lehet menni és lakni lehet benne. Saját kezükkel létrehozott térben ücsörögve könnyen kommunikálható feljűk az építészet lényege; az alapszükségletek ellátása, mint hajlék-, menedékkészítés és védelem és helyteremtés. Az építés művelete természetes a gyerekek számára, a képzeletükkel folyton építkeznek. Ezen a természetes folyamaton keresztül szinte észrevétlenül lehet terelni őket afelé, hogy helyről, térről, szerkezetéről, fényről gondolkodjanak.

„Érintsd meg!”

Kalle Hamm és Riikka Haapalainen múzeumpedagógiai foglalkozásokat tartanak a Kiasma kortárs művészetek múzeumában, „érintsd meg!” („*hands-on!*”) mottóval (általában a múzeumokban megszokott „ne nyúlj hozzá!” azaz „*hands-off!*”) ellentété). A múzeumterek bejárását a tapintás izgalomba hozásával teszik meg, a lényeg a szokatlanság, mert így érdeklődőbbek a gyerekek. Nem mindennapi perspektívából (pl. fejjel lefelé) mutatják be a helyeket, kis épületrészleteket (lépcsőket, ablakokat, kilincseket, ajtókeretet) eredeti rendeltetésüktől eltérő célra használnak; például az ablakot képkeretként alkalmazzák, amin keresztül beszélgetni lehet nézőpontról, kompozícióról, külső-belső terek viszonyáról.

B. Tervezési projektek

Henry Sanoff szerint mindenki fejlődésének alapja a mentális eligazodás növekedése; képzeletbeli mentális térképeket rajzolunk a világról, szűkítve a használt terekről. A gyerekek számára az iskola domináns minta a térhasználatban, ahol nem csak tanulnak, de rengeteg idejüket eltöltik. *Fejlődésük alapja a szociális kapcsolaterősítés, kognitív, szociális, érzelmi és fizikai fejlődés, kapcsolatba lépés más gyerekekkel és felnőttekkel, amikre nézve az épített környezet hatása felbecsülhetetlen (NAEYC, 2006).*

A gyerekközösségekkel való közös tervezésben ezért a szükségek, prioritások, célok és lehetőségek tisztázást követően az egyéni és közösségi terek viszonyait érdemes elsőként vizsgálni: közös és privát zónák, személyes terek aktuális és ideális állapotát.

Az együttműködés során a játék szerepe megkérdőjelezhetetlen, ehhez segítséget nyújt a Montessori modell és a Reggio Emilia módszer.

A tanárookra sokkal erősebben hat a környezetük, mint amennyire ez tudatosul bennük. A közös feladattal a tanuló-tanító interakciójában oldódik a tanár-diák feszengés, általában ez a diákokat erősen motiválja a részvételre, a tanárok számára pedig érdekes és érdemes az alternatív tanítási stratégiákon

való elgondolkodás, erre alkalmas térhasználat tervezése. Míg a diákok a külső tereket és az udvart érintő használat ideális állapotát vizsgálják, addig a tanárok a nyitott és hívogató tanuló tereket definiálhatják.

A tervezésbe bekapcsolandóak a külső terek, mint „játszó terek”: a szabadidős játék szó szoros értelmében is, de abban a jelentéstartalmában is, hogy a változó idők változó tanítási stratégiáit, alternatív tanítási módszereket a külső tér rugalmasan tudja felvenni, esetleg ellentétben az évtizedekkel, évszázaddal korábban kialakult belső terekkel, érdemes hát bevonni őket a tanító terek sorába.

A közös részvétel során feltétlen a nyitott kommunikáció, a divergens érdeklődések fenntartása és az önálló döntéshozói képesség erősítése. A stratégiát rugalmasan kell hagyni, hogy bármikor alakítható legyen.

Mielőtt mi lehatárolnánk és szűkítenénk a feladatkört, széleskörű felmérésre van szükség a későbbi használók körében, erre léteznek különböző kérdőívek és célzott kérdéssorok.²

Davidson Általános Iskola

Tanárok, szülők és diákok vegyes csoportokban, együtt jelölték ki a tervezést érintő fókuszokat. A lehetőségek közti eligazodásukat segítette egy tíz példából álló előképsorozat, amelyet negatívan és pozitívan is értékelniük kellett: az ebből felállított sorrend kirajzolta prioritásaikat.

Rosa Parks Általános Iskola

12 fős csoportokban sematikus, négyzethálós alaprajzokon variálták a különböző tevékenységeket jelképező fólianégyzeteket, végiggondolva így azok egymáshoz viszonyított kapcsolatait. Elsődlegesen a tэрalkotás logikájával foglalkoztak, a formálás másodlagos volt számukra.

A beltéri és a kültéri terekkel párhuzamosan foglalkoztak: a kint és bent vizsgálása során szembesültek a lépték kérdésével: arra jutottak, hogy szerethető, birtokba vehető terekre van szükségük, ezért végül ház-szerű struktúra megtervezésére került sor.

Értékelés:

A gyerekeket bevonó épített környezeti nevelés témájában feldolgozott források tanulsága, hogy mélységüket tekintve nem kielégítőek. Az esettanulmányok általánosságokon kívül kevés saját gondolatot fogalmaznak meg, különböző frázisok ismétlődnek az eltérő forrásokban. Mindnek célja, hogy mondandójában és eszköztárában könnyen megfogalmazható, a gyerekek számára világos és tiszta legyen, kényszerűen és helyesen kerülnek az elbonyolítás veszélyeit.

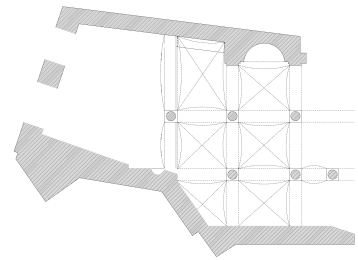
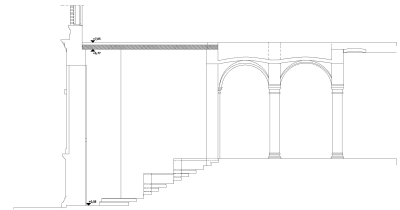
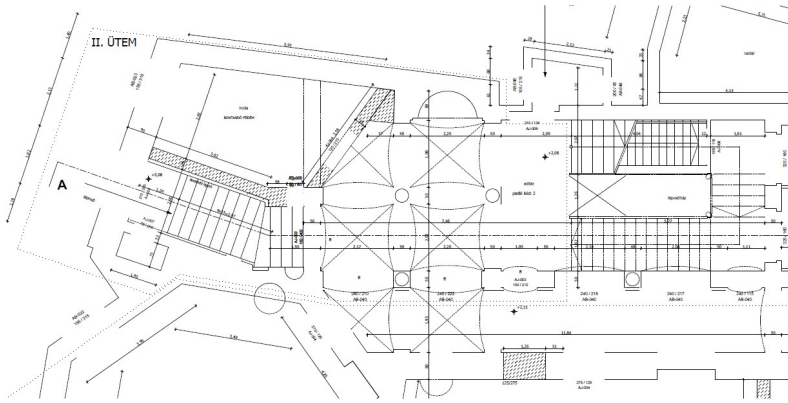
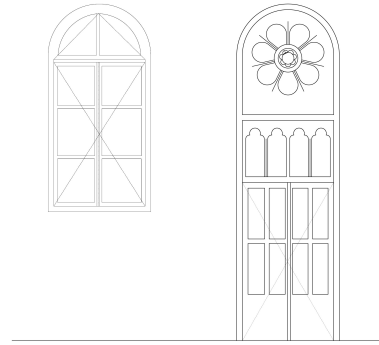
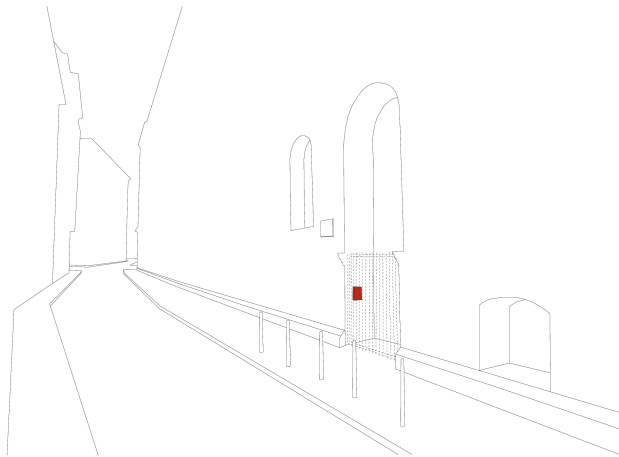
A közös kutatási feladatunk is világosan alátámasztja azt, hogy minden esetben a konkrét körülményekre, feladatra és közösségre szabott programot kell írni, ezért is lehet, hogy a tanulmányok kevésbé mélyülnek el a részletekben, inkább megmaradnak az általános kiindulások szintjén. _Néhány alapvetés figyelembe vétele mellett ezek tudatában bátran támaszkodhatunk saját ötleteinkre is közös projektünk során.

BCSZIG Belső udvarára irányuló szakköreink kiértékelése

...

Ward Mária Általános iskola és Gimnázium bejáratának átalakulása

...

Üres üzletek kirakatai ötletpályázat

...

Források:

- HERTZBERGER, Herman: Space and Learning, Lessons in Architecture 3, 010 Publishers 2008
- HERTZBERGER, Herman: Space and the architect, Lessons in Architecture 2, 010 Publishers 2000
- HERTZBERGER, Herman: Lessons for students in Architecture, 010 Publishers 2005
- ALEXANDER, Christopher: Pattern Language, 1977
- The Architectural REVIEW: The Education Issue, 10/2012
- SANOFF, Henry: Community Participation in School Planning - Case Studies of Engagement in School Facilities, VDM Verlag Dr. Müller, 2010
- Esa Laaksonen, Jaana Räsänen: Playce, Alvar Aalto Academy 2006
- RÉTI Mónika: Tanító terek - Kívül-belül jó iskola, OFI 2011
- Magyar Építészakadémia: Építő játékok – kreatív építészeti foglalkozások gyermekek részére, 2012
- HEIDEGGER, Martin: Rejtektutak, *Sapientia Humana*, Osiris Kiadó, Budapest, 2006, Hegel tapasztalatfogalma (Ábrahám Zoltán fordítása)
- HALÁSZ László: Művészetpszichológia, Gondolat Kiadó, 1983
- Lexikon der Psychologie, Wissen Media Verlag GmbH, 1995 -magyar ford., Helikon Kiadó, 2007